

Mordbrand i Søndbjerg 1821

Af CORA CHRISTOFFERSEN

Forfatteren har med denne artikel haft to mål i sigte, at fortælle en god og autentisk historie, og at belyse en retssag ved herredstinget. En del læsere vil alene være interesserede i historien som sådan, og disse kan, uden at miste tråden i begivenhederne, springe de afsnit over, der er sat med små typer.

Læsere, der gerne vil have mere af retssagen med, må gøre sig lidt ulejlighed, da de pågældende afsnit er næsten ordrette afskrifter af retsprotokoller og dokumenter, med den tids ordvalg og stavemåde bibeholdt. Overflødig henvisninger til aktstykker o. lign. er udeladt.

Overskriften dækker ikke, hvad man i dag forestiller sig ved ordet mordbrand. I 1821 skulle der ikke så meget til.

At sætte ild på anden mands hus var iflg. Danske lov, uanset skadens omfang »en af de alvorligste forbrydelser i staten« og straffedes derefter. Konsekvenserne var i alle tilfælde forfærdelige.

Men tragedien i denne specielle sag bestod mere i begivenhederne før og efter end selve branden, og ofre for disse blev der efterhånden mange af. Slægtsforskeren Anna Alstrøm henledte for et par år siden opmærksomheden på en sag om en mordbrand, som havde fundet sted på Vester Ballegaard i Søndbjerg 1821. (¹)

Da der i Søndbjerg sogns kirkebog for samme år ikke fandtes mindste antydning om eventuelle ofres begravelse, fik jeg lyst til at udforske sagen nærmere. Her følger så beretningen om den tragiske sag refereret fra diverse arkivalier på Landsarkivet i Viborg.

Lad os begynde med at præsentere hovedpersonen, den såkaldte mord-

brænder, Poul Hansen Kappel. Han fødtes 1770, døbt 2. påskedag, som yngste barn og eneste søn (²) af smeden Hans Nielsen (³) og hustru Karen Poulsdatter i Nr. Kappel i Sønderbjerg sogn. Han tilbragte sin barndom i hjemmet og »blev holdt flittig til skolen, hvor han efter sine evner gjorde god fremgang, så at præsten, pastor Wilse, ved konfirmationen havde været velfornøjet med hans religionskundskab«

Et års tid efter konfirmationen kom han i lære hos smeden i Boddum, Niels Larsen, som senere ved det i anledning af branden afholdte forhør, gav ham det skudsmål, at han i de tre år stedse havde opført sig skikkelig, tro og lærevillig, ikke havde været hengiven til nogen drik og var fri for alle laster.

Efter udstået lære kom han hjem til forældrene, hvorfra han i ca. 10 år drev smedeprofessionen, indtil han i sit 31. år giftede sig.

Soldatertiden kom han efter den tids forhold let om ved. Han blev først som gammelmandssøn og siden som sognesmed befriet for krigstjeneste ved den stående hær og ansat ved de annecterede bataillioner af 3. jyske infanteriregiment, ved hvilken han i året 1808 lærte i Aarhus i 8 uger. Gjorde næste år tjeneste ved 3. bat. 3. komp. i Vendsyssel. Derefter var han hjemme, indtil han i 1813, altså efter sit giftermål, atter blev indkaldt til regimentet, som nu lå i kantonnement på Fyn, hvor han var i 10 uger.

Mellem disse korte indkaldelser var han blevet gift med Maren Willadsdatter, datter af Willads Pedersen og Kirsten Larsdatter i Jestrup og eneste barn i dette ægteskab. Moderen døde, da Maren var 15 år gl., og det ligger nær at antage, at hun så har været hjemme hos faderen, der først indgår nyt ægteskab efter Marens bryllup.

Hvordan de to mødte hinanden melder historien intet om, men Maren må på et tidligt tidspunkt af sit liv have truffet den sorthårede og blåøjede smed og forelsket sig i ham. Hun gifter sig i en på den tid usædvanlig ung alder og var kun 19 år (⁴) da hun 27/2 1811 stod brud i Lyngs kirke.

Som nygifte boede de, om ikke hos, så i hvert fald i nærheden af den gamle smed i Nr. Kappel og hans kone, som døde henholdsvis 1816 og 1814.

1817 sælger Poul Hansen Nr. Kappel (⁵), hvor han muligvis bliver boende en tid endnu, men 6/10 1819 er han gårdmand i Sønderbjerg, hvilket ses af at, hans indsidder da har fået et barn døbt.

Poul og Maren har altså købt Vester Ballegård senest i 1819, selv om skødet på handelen først er udstedt 24. juni 1820, men det var almindeligt dengang.

Ægteparret har på dette tidspunkt fået 6 børn, hvoraf kun de tre, 2 drenge og 1 pige er i live (6).

Men ægteskabet var mislykket, hvad intet kan beskrive bedre end Marens egne ord: »Næsten fra begyndelsen af hendes ægteskab havde hun levet i slet forståelse med sin mand, der vel var god og føjelig, når han var ædru, men derimod hård og ond, når han havde drukket for meget, hvortil han var hengiven.

I denne tilstand, som oftere indtraf, tjente han intet, slog såvel hende som børnene, ruinerte alt, hvad der var i huset, og nødte hende ofte til at forlade børnene.

Denne mandens fremfærd havde i de senere år kølnet hendes kærlighed til ham, og hun kunne ikke nægte, at hun, ked af ham og utålmodig over hans grimme og hårde behandling imod hende, havde måske været mindre eftergivende imod ham end hun burde.«

Men de var dog enige om een ting, at de ikke kunne enes, og sammen ansøgte de øvrigheden om at blive skilt.

Efter forgæves mægling hos sognepræsten og forligelseskommissionen fik de 5. april 1820 fra amtet tilladelse til at leve adskilte ved bord og seng uden ret til at indgå nyt ægteskab.

Ved separationen blev boet delt således, at mens Poul fik smedien og værkstedet samt 50 rdl., skulle Maren overlades gården med ind- og udbo, mod at hun overtog forsørgelsen af børnene og deres opdragelse m. m.

Ved pinsetide blev smedien flyttet, og i den mellemliggende tid levede de i hver sin ende af gården uden at have noget samkvem med hinanden. Men der blev absolut ikke fred i huset af den grund.

Poul Kappel drak ikke mindre nu, og når han var fuld, kom han ofte og krævede ting, som ved bodelingen var tilkendt Maren, ligesom han slog og på anden måde forulempede hende.

Han havde tidligere ofte i beruset tilstand truet hende på livet, og selv om han aldrig havde søgt at gøre alvor af truslerne, levede hun nu i bestandig angst for ham.

Sådan skred sommeren 1820, og situationen blev nok ikke bedre hen på efteråret, da det efterhånden må have været åbenbart, at Maren ventede sig, og denne omstændighed var Poul ikke skyld i.

Efter at have købt Ballegård havde Poul Kappel en tid haft en gift tjenestekar, som med sin kone havde boet som innsiddere på gården.

De var forlængst flyttet bort, men denne mand bliver indskrevet i kirkebo-

gen som barnefader til det barn, som Maren Willadsdatter får lige efter nytår.

Til mikkelsdag fæstede hun »til hjælp til gårdens drift og for at redde sig fra hendes fraskilte mand« en karl fra Harsyssel, Jens Jepsen Overbye.

Dennes tilstedeværelse holdt for det meste Poul Kappel væk, men en dag indfandt han sig sammen med en anden beruset mand, Willads Honninghulle. De to kom i klammeri med hinanden, og under tumulterne slog de en rok itu.

Datidens bønder havde kun få og fattige ejendele, og en rok var uundværlig i huset, så med denne tildragelse flød bægeret over.

Jens Jepsen Overbye anmeldte sagen til øvrigheden, som derefter forbød Poul Kappel at vise sig i huset mere.

Imidlertid var Maren og Jens kommet til god forståelse med hinanden. Hun ville gerne have en mand til at drive gården og forsørge sig og børnene, og han ville gerne komme let til en gård.

Altså solgte, eller rettere forærede, Maren ham gården under forudsætningen, at han skulle forsørge familien og at de så skulle giftes, når det kunne lade sig gøre. Maren ville dog iflg. senere vidners udsagn gerne have haft oprettet en aftægtskontrakt om børnenes forsørgelse, inden skødet blev underskrevet, men Jens slog sig i tøjret, og det blev ikke til noget.

Ved nytårstide lavede Maren til barsel og fik en lille dreng, som blev hjemmedøbt og efter tidens skik opkaldt efter sin farfar.

Nu skulle han jo hurtigst muligt have været fremstillet i kirken og det synes mærkeligt -da kirken jo lå lige ved døren, at dette endnu ikke er sket, da den begivenhed, som er det centrale i denne historie, indtraf søndag d. 25. februar.

Da var der fest i Ballegård, og på underlig vis er det gået sådan, at vi nu, 165 år efter, får et indblik i Sønderbjergs vilde natteliv anno 1821.

Festen kaldes en danseforsamling, og deltagerne var næsten alle unge mennesker mellem 18 og 28 år fra Sønderbjerg, dertil selvfølgelig værtparret og senere på aftenen også et par gifte mænd.

Da der blev danset, må der vel også have været en spillemand. Kunne han måske være husmand Niels Harbo, som med sine 55 år ellers falder lidt udenfor rammen for det unge selskab?

To af de fire børn var ikke hjemme, en var lagt i seng, mens den syvårige Hans var med i danseforsamlingen til langt ud på natten.

Ved midnatstid indfandt sig en selvbuden gæst, Poul Kappel, der havde

tilbragt aftenen i Søren Uhrmagers hus, hvor han sammen med et par andre mænd havde drukket og spillet kort. Han har i sin løftede stemning set bort fra forbudet mod at komme i sit forhenværende hjem og ville nu se på mor-skaben.

J. J. Overbye så straks, »at han havde noget i hovedet«, og frygtede, at han var kommet for at stifte uroe, så han bød ham en snaps for at holde ham i godt lune.

Poul Kappel opførte sig da også skikkeligt og blev siddende et par timer. I den tid drak han to kopper kaffe, som Maren serverede for ham. Senere spurgte han, hvad kaffen kostede, og hun svarede, at den kostede 8 sk. pr. kop og at han skulle betale de 16 sk., for Jens Jepsen Overbye havde indkøbt kaffen til forsamlingen og måtte have pengene igen.

Poul Kappel sagde hertil, at Jens nok ville »borge« pengene, men Maren fordrede betaling straks. Nu blev Poul Kappel mørk og fortrædelig og for ikke at opirre ham gik Maren »tilside«. Derpå gik han bort uden at gøre larm eller yppe trætte.

Henimod kl. tre kom Poul Kappel igen, og straks efter kom Hans ind og råbte: »Mor, Mor, vær snar, der er ildløs«.

Maren løb straks ud af køkkendøren og så, at der var ild i taget i det syd-vestlige hjørne af stuehuset. Dog havde ilden endnu ikke fået magt, og hun kaldte de nærværende til hjælp, mens hun selv løb efter en dyne, hvormed hun dæmpede ilden. Inde i huset lå der tørv det pågældende sted, og nogle af dem var allerede antændt; men ved at pøse nogle spande vand på fik de tililende hurtigt kvalt ilden, og det hele var overstået på mindre end en halv time.

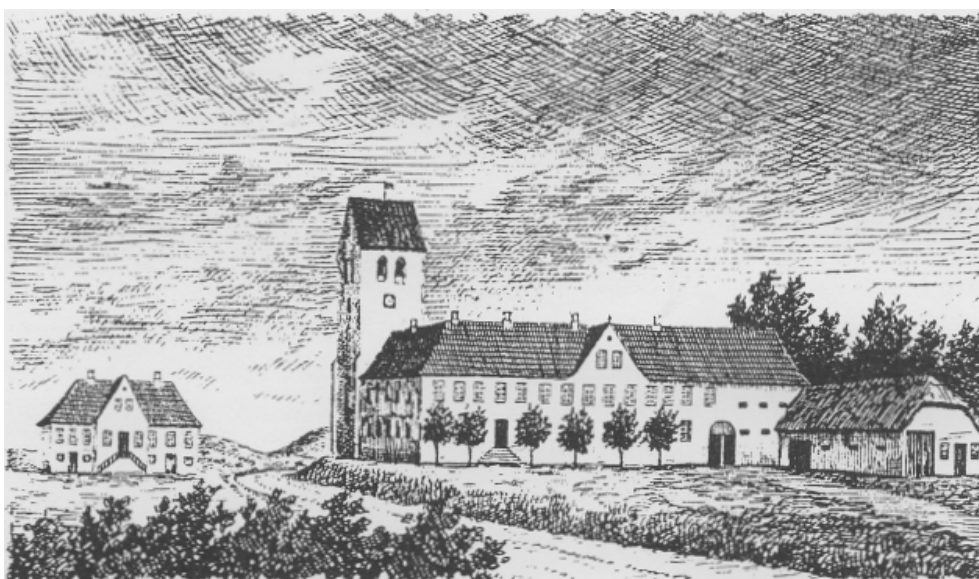
Ilden havde forøvrigt ikke gjort anden skade, end at remmen var svedet og lidt tagstrå trukket ud. Det værste var næsten Marens dyne, og hele skaden beløb sig kun til 6 rdl. i sedler.

Poul Kappel havde været en af de ivrigste deltagere i slukningsarbejdet. Alligevel havde Maren ham mistænkt for at have påsat ilden, hvad hun heller ikke lagde skjul på overfor andre.

Så dagen efter gik en lille flok af de gode Søndbjergmænd, Michel Madsen, Jens Pedersen, Christen Balle og Anders Korsgaard, hen for sammen med J. J. Overbye at besigtige åstedet.

Herved fandt de en gammel træsko, som havde været brugt til at transportere ild i.

Nu var ingen i tvivl om, at branden var påsat, og de fem blev enige om, at de både for deres egen og den almindelige sikkerheds skyld måtte have for-



Vestervig Kloster efter år 1752.

brydelsen opklaret.

Til den ende gik de så mandag eftermiddag hen til smedien, hvor Poul Kappel arbejdede. »Ved at tale med ham om forskellige ting havde de, dels ved overtalelse, dels ved løfte om at tie med ham og dels ved at sige, at han skulle give en pæl brændevin, hvormed det skulle være afgjort, når han ville sige sandhed og forpligte sig til i fremtiden at afstå fra slige handlinger, formået ham til at erklære sig for den skyldige. Men da bekendelsen dog ej var fuldkommen, så havde de anmodet Anders Christensen og Kirsten Hansdatter om at foreholde ham, hvorledes han om natten i en træsko havde hentet ild. Da han hørte dette, og mændene trængte på ham, formanende ham til at lette sin samvittighed ved en bekendelse, som, holdt skjult, altid ville nage og forurolige ham, så var han sunket ned på ambolten og havde i samtliges nærværelse sagt: »Ja, jeg er en skyldig. Jeg har gjort det.«

Anders Korsgaard og Jens Pedersens karl gik derpå med ham ind til Mads Harbo's, hvor han kom under bevogtning, indtil han om onsdagen blev transporteret til herredskontoret på Vestervigkloster.

Det første forhør indledtes allerede samme dag d. 28. feb. i overværelse af vidnerne sognefoged Niels Riis af Søndbjerg og Peter Thagaard af Vestervig sogn og under ledelse af herredsfoged, overauditør Fisher.

Først fremkaldtes den nu 29-årige Maren Willadsdatter, der, som alle senere vidner, formanedes til at sige sandhed.

Så fortalte Maren -som tidligere berettet- om sit ægteskab, skilsmissen, salg af gård o.s.v. og ender med en detaljeret beretning om natten mellem 25. og 26. februar.

Hun angiver navnene på festdeltagerne til at være Niels Harbo, 55 år, Anders Korsgaard, 49 år, Chr. Dollerup, 24 år, Jens Degn, 20 år, Jens Nielsen, 28 år, Thomas Harbo, 18 år, Niels Chr. og Lars Olkjær, 24 og 18 år, Karen Milthersdatter, 19 år, Cathrine Thøgersdatter, 19 år og Anne og Kirsten Christensdøtre, 18 og 26 år.

De øvrige vidner, som var indkaldt til denne dags forhør, var de før omtalte fem mænd, som fik arrestanten til at tilstå sin brøde. De refererede mandagens hændelser og forklarede ellers ganske, som Maren Willadsdatter nylig havde gjort.

J. Jepsen Overbye fortalte yderligere, at han havde følt sig foruroliget af Poul Kappels mørke miner, og var gået ud for at se, hvad han tog sig for, og om han var gået til sengs, af hvilken årsag han ikke var tilstede, da ilden opdagedes.

Efter disse udsagn fremstilledes arrestanten »fri for tvang« og gentog i vidnernes nærværelse sin tilståelse.

Derpå blev forhøret hævet og arrestanten overgivet til sin bevogter.

Næste dag d. 1. marts »continueredes det i går begyndte forhør«, stadig i nærværelse af Niels Riis og P. Thagaard.

Arrestanten fremstilledes løs og ledig.

I overværelse af sin fraskilte hustru, som var beordret til at være tilstede, fortalte han om sin barndom, læretiden hos smeden i Boddum og krigstjenesten. Her anfører han, at han hverken i krigstjenesten ⁽⁶⁾ eller under sit ophold i hjemmet har været tiltalt eller har gjort sig skyldig i nogen forbrydelse ud over, at han engang fra Jens Christensens søn, Niels, i Serup har taget nogle stumper jern (ialt 1/2 alen), som blev tilbageleverede.

Og så fortæller Poul Kappel, som Maren den foregående dag, om deres samliv. »I sit ægteskab har han ikke levet lykkeligt, da hans kone, Maren Willadsdatter, aldrig havde vist sig føjelig og eftergivende imod ham, hvilket havde givet anledning til idelige trætter, som tiltog, når han havde drukket for meget i hvilken tilstand han tilstår at have slaget hende og gjort skade.«

Han siger videre, at han i den sidste tid af deres samliv havde hende mistænkt for »utilladelig kærlighed« til tjenestekarlen, men Maren, som jo er tilstede, nægter »i sit ægteskab« at have haft noget forhold til denne. Ellers

er deres udsagn meget overensstemmende. Han bekræfter også Marens påstand om hans voldelige besøg i hjemmet efter skilsmissen, som han siger, at han ikke har fortrudt, da han ved, at de ikke kunne leve lykkeligt sammen.

Efter at J. Jepsen Overbye var kommet til og havde fået skøde på gården, havde Poul Kappel til sin misfornøjelse hørt om udtalelser fra denne om, at børnene kunne komme under fattigvæsnet. Han mente også, at gården, når den skulle sælges, burde have været stillet til offentlig auktion.

Han havde dog aldrig haft i sinde at skade hverken Maren Willadsdatter eller J. Jepsen Overbye på liv, lemmer eller gods. Om mordbranden fortæller han følgende:

»Da han afvigte søndag d. 25. feb. sidstleden hørte, at der var dans og forsamling i gården, var han tillige med Anders Korsgaard og Anders Christensen af Sønberg fra Søren Uhrmagers hus, hvor han for betaling havde drukket noget mere, end han kunne tåle uden just at være beskænket, heni- mod kl. 12 gået hen i forsamlingen, hvor J. Jepsen Overbye uden betaling havde skænket ham en snaps.

Han havde i en å to timer opholdt sig i forsamlingen og forsikrer, at han i begyndelsen, som han var kommet der ikke havde ondt i sinde. Først da han havde drukket to kopper kaffe, som af hans fraskilte kone overræktes ham, og for hvilke han affordredes i betaling 16 sk., som han nægtede at betale på grund af, at han havde 16 sk. tilgode hos hende, hvilke hun ligefuldt fordrede, blev han fortrydelig og opbragt og fattede da den beslutning, at han ville forstyrre fornøjelsen og stikke ild på gården for at afbrænde samme.

Om han havde sagt, at de nu var glade, men at det nok skulle blive anderledes, erindrede han ikke; men han nægter ikke, at det var hans hensigt at gøre ende på glæden.

Da han forlod forsamlingen, gik han hen til sin søster Kirsten Hansdatter, gift med Anders Christensen, hvor han ellers ligger om natten og opholder sig, når han ej er i smedien.

Såvel hans søster som svoger var gået i seng og sov.

Han vækkede dem og bad om noget ild, som han foregav at ville have til at smede ved.

Da de begge sagde »ja« dertil, og arrestanten, som han anfører, ikke plejede selv at tage ild, når han gik i smedien, men at lade sig give samme, så overrakte han søsteren en træsko, hvori hun gav ham en jævn tørveglød

uden at spørge eller forundre sig over, at han på den tid, da klokken kunne være to om natten, ville smede.«

Her blev omtalte træsko forevist arrestanten, og han erklærede, at det var den, han havde anvendt til at bære ilden i.

»Så snart han havde fået ilden, gik han rolig efter sin tagne beslutning, uden at tænke over det slette og skrækkelige i handlingen, hen til hans fraskilte hustrus gård, på hvilken J. Jepsen Overbye har skøde, tog ilden ud af træskoen og satte den på taget, som var fladt i det sydvestlige hjørne, og hvortil han kunne nå, uden at han behøvede at stå op på nogen forhøjelse. Han pustede ikke til ilden, men lagde den sådan på taget, at den ikke kunne falde ned, men at den efter hans hensigt nødvendig måtte tænde. Han gik derpå uden at føle nogen indvortes fortrydelse over gerningen ind i dansestuen, hvor de andre var forsamlede.«

Derefter, siger han, vågnede hans samvittighed, og han fik i sinde at fjerne ilden, så da sønnen i det samme kom ind og gjorde anskrig, ilede han straks ud for at slukke, og da branden var kvalt, følte han sig lettet.

Klokken var nu ca. halvfire, og han gik hjem i seng, sov en halv times tid, men vågnede så, og plaget af sin samvittighed begyndte han tidligt om morgenen dagens arbejde.

Hele dagen smedede han for Mads Harbo, skoede hans heste og istandsatte plovredskaber, uden at tale med ham om sine indre kvaler, og ved solnedgang kom så de førømtalte fem mænd. Som årsag til forbrydelsen anfører han de henvend 20 snapse, som han drak hos Søren Uhrmager, den glade forsamling, han så i sin tidligere gård, og hans fraskilte kones adfærd mod ham, både nu og tidligere.

Han tilstår, at han ofte forhen, når han havde drukket for meget, har været fortvivlet og følt en vis hang og lyst til at gøre ondt, uden dog at have nogen forestilling om det onde, han ville øve.

Sluttelig anfører han, »at han jævnlig har søgt Herrens bord, og at han i sin ædruelige tilstand altid har opført sig vel, hvad hans medmennesker vil kunne bevidne.«

Arrestantens signalement blev protokolleret til at være følgende. »Sort hår, blå øjne, sortladen i ansigtet, som er fyldigt, men dog har en spids form, lav eller kuns middelmådig af vækst, stærk af lemmer, hænder, lår og ben. Iført en blå hjemmegjort lang frakke -ej læder- smudsig nattøje med metalknapper, hjemmegjort lærreds vide bukser, et rødprykket tørklæde om halsen, træsko på benene og en gammel hat på hovedet.«

En ved sognefogeden udfærdiget liste over arrestantens tøj og smedered-

skaber blev oplæst, og han erklærede, at han hverken i sit hjem eller iøvrigt ejede mere!

Da forhørene fortsatte næste dag d. 2. marts, var Niels Riis formentlig rejst hjem til Helleris, og i hans sted sad Anders Sørensen Møllergård af Westerbye.

Arrestanten var foranstaltet bragt til forhøret fri for tvang.

Da vidneudsagnene i det hele taget var nøje overensstemmende, måtte det nødvendigvis for størsteparten være gentagelser. Dette gælder i særlig grad for denne 3. dags forhør, og disse refereres derfor kun, hvor der tilføjes sagen nye eller historisk set interessante momenter.

Husmand Anders Christensen og hustru Kirsten Hansdatter afhørtes sammen. De forklarede, hvordan arrestanten, som siden Mortensdag havde boet hos dem, om natten var kommet for at begære ild under påskud af at skulle smede. De mærkede nok, at han »havde noget i hovedet«, men fandt ham ikke mere beruset end så ofte før.

De fandt det ikke mærkeligt, at han ville arbejde på den tid af døgnet, da han ofte forhen havde smedet om natten.



Thisted Rådhus med arrest i kælderen. Opført 1803 - nedrevet 1853

Kirsten stod selv op og gav ham tørvegløden af frygt for, at han ellers skulle tage al den ild, som hun skulle bruge til at tænde lys med om morgenen.

Derimod frygtede hun intet ondt fra sin broders side.

Træskoen, som hun fik forevist, kunne hun ikke sige noget sikkert om, da broderen havde flere forskellige til dette brug.

Poul Kappel havde, hverken da han kom hjem eller om morgenen, talt om den passerede ildebrand, som de endnu på dette tidspunkt var uvidende om.

Hun giver ham ellers det vidnesbyrd, at han både som barn og voksen havde et godt gemyt og ikke gjorde nogen fortræd.

De anså hans drikkeri og ulykkelige ægteskab som årsag til hans forbrydelse.

Derefter afhørtes deltagerne i danseforsamlingen. Først de fire unge piger, derefter Niels Harboe og tilsidst de seks unge mænd.

Da ingen af dem kunne oplyse videre end allerede forklaret, fik de lov at gå, arrestanten blev overgivet sin bevogtning og forhøret indtil videre sluttet.

20. marts afholdtes igen et forhør på Vestervigkloster.

Her fremkaldtes først Niels Jensen Futtrup af Heltborg for at høres om det tyveri, som Poul Kappel selv havde tilstået. Hans udsagn stemte ganske overens med dennes.

Så fremstod Niels Larsen Smed af Boddum sogn, hvor arrestanten i sin tid stod i lære. Hans udsagn er allerede refereret andetsteds.

Jens J. Overbye var tilkaldt for at erklære sig om brandskaden og erstatning herfor.

De øvrige indkaldte var deltagerne i drikkelaget i Søren Uhrmagers hus den pågældende søndag aften, hvor Anders Christensen og Anders Korsgaard sammen med Poul Kappel havde spillet kort om »Hvo der skulle betale, hvad de i drikkevarer fortærede.«

Drikken bestod i en blanding af mjød og brændevin, hvoraf de havde drukket »en pæl efter den anden.«

Herredsfogeden ønskede, fastslået hvor meget arrestanten havde drukket; men ingen kunne sige noget bestemt om genstandenes antal. De mente dog ikke, han havde fået 20 snapse. I hvert fald var han ikke så besværet, at han ikke vidste, hvad han foretog sig, og heller ikke på hans gang kunne man se, at han havde drukket for meget.

Ved sengetid havde de forladt Søren Uhrmagers hus. Anders Christensen

var gået hjem, og Poul Kappel og Anders Korsgaard var hver for sig gået til danseforsamlingen. Hermed sluttedes forhøret.

1821 7/4 blev på Vestervigkloster i overværelse af vidnerne Kirkegaard og Thagaard, af overauditor Fischer nedsat et forhør for efter requisition fra den befalede aktor procurator Woetmann, at tilvejebringe nogle yderligere oplysninger i den mod Poul Hansen Kappel af Søndbjerg for mordbrand anlagte sag. Aktors skrivelse af 31. f. md. blev fremlagt. Ligeså fremlagdes til dette forhørs indlemmelse genpart af dommerens svar på Aktors skrivelse. Dommeren bemærkede, at han under 3. dennes til krigsassessor Rye og herredsfoged Lützhøft havde afsendt en skrivelse, hvori han efter en indsluttet indkaldelse havde anmodet arresten om at foranstalte, at den i Thisted arrest hensiddende arrestant Poul Hansen Kappel med vagt måtte blive transporteret til herredskontoret i Vestervigkloster for at fremstilles for det til onsdag eftermiddag til 01 ansatte forhør. Efter at dommeren i fire timer forgiæves havde ventet på bemeldte arrestant og derfor måtte formode at han formedelst sygdom eller anden hindring var forhindret fra at møde, begyndte hanforhøret med de andre til i dag indkaldte personer og fremlagde til den ende den af ham under 5. dennes udstædte indkaldelse. For forhøret fremstod Jens Jepsen Overbye og Maren Willadsdatter, hvilken sidste anmeldte, at hendes 8-årige søn, Hans, er sengeliggende og syg af forkølelse og stærkt udslæt i hovedet, af hvilke årsager hun ikke havde dristet sig til at bringe ham til forhøret. Bemeldte Maren Willadsdatter fremstod derpå først og svarede efter foregående spørgsmål i anledning af de fra aktor procurator Woetmann i den fremlagte requisition opgivne punkter således som følger: ad a at hendes søn Hans Poulsen som er kuns 7½ år gl. efter hendes skønnende ikke vil kunne give nogen oplysende forklaring om den begåede forbrydelse. - Videre tilføjede hun, at bemeldte Hans for hende havde udsagt, at han alene havde seet luen stikke frem på taget, ligesom hun også forklarede, at ikkuns et Øjeblik havde han været ude af stuen, da han, efter at han nylig havde forladt hende, strax efter var kommet tilbage og havde sagt: »Moder, vær snar, der er ildløs«, hvorfor han ikke heller havde seet, at ilden var påsat af Poul Hansen Kappel, som efter det fremførte var inde i forsamlingen, da drengen anmeldte ildebranden. Også havde Hans, da komparentinden fortalte ham, at han mulig skulle til forhør for at afgive forklaring, sagt, at han ikke kunne fortælle andet, end at han havde seet, at der var ildløs. - ad d, forklarede komparentinden, at hun rigtignok havde været Poul Hansen Kappel de anmeldte 16 sk. skyldig, men at hun ved en anden havde betalt dem og derfor troede, at han ikke havde videre at fordrø hos hende, af hvilken årsag hun også havde forlangt betaling for kaffen. Om de 16 sk. var leverede eller ikke, vidste hun ikke- ad g, forklarede hun, at Søndbjerg kirke ligger tæt sydvest for gården, på hvilken ilden var påsat, at præstegården derefter ligger nærmest gården for synden og at trende stæder, som omtrent ligger 20 skridt østlig fra den ilden påsatte gård, formedelst den blæsende nordvest vind havde næst været udsat for fare, i fald ilden ej var bleven dæmpet. - Gården var ikke forsikret i brandkassen. - Betræffende den sidste punkt i lit. g. forklarede komparentinden, at hendes fraskilte mand, efter det bekendtskab hun havde til ham, næppe havde gjort sig noget begreb om den ulykke, der ved den af ham påsatte ild kunde ramme kirken eller byen. - Derefter fremkaldtes Jens Jepsen Overbye, som på det af aktor sub. lit. g. fremsatte spørgsmål afgav en besvarelse, som fuldkommen stemte overens med den af Maren Willadsdatter afgivne forklaring og ifølge hvilken han ad. lit. a forklarede, at Hans næppe ville kunne afgive nogen oplysning om ildspåsettelsen. « Dommeren fandt herefter det unødvendig at afhøre Hans og krævede ikke Poul Hansen Kappels konfrontation med det i dag oplyste. Forhøret sluttedes.

D. 8. april indløber til retten en beklagende skrivelse fra herredsfoged og krigsassessor Lützhøft med forklaring om grunden til at arrestanten var udeblevet fra retsmødet d. 7. april: Indkaldelsen var modtaget så sent, at det på dette tidspunkt var umuligt at leje en vagt til at transportere arrestanten til Vestervig. Noget var åbenbart smuttet et sted; men til gengæld dokumenteres her, at det næste retsmøde i det mindste var behørigt indkaldt.

Kaldsseddel!

»Af amtet er jeg under 12. f. m. beordret, som actor på Justitiens vegne, at tilkalde og hævde dom over smeden Poul Hansen Kappel af Sønberg for begået mordbrand, såsom han natten imellem d. 25-de og 26-de februar d. å. skal have sat ild på gården »Ballegaard« i Sønberg sogn, hvor hans fraskilte kone Maren Willadsdatter sig opholder, og hvilken gård hun skal have solgt og bortskødet til beboeren Jens Jepsen Overbye. Som følge heraf indstævnes ovenmeldte smed Poul Hansen Kappel, hensiddende i Thisted arrest, efter lovbefalet varsel at møde for en ekstraret, som holdes den dag, den tid og på det sted, dommeren for Hassing-Refs herreder Sn overauditør, herredsfoged Fischer på Vestervig nærmere ved påtegning herpå bestemmer for saggivelse at imodtage, dokumenter at se irettelagte og påføre yderligere forklaring, om fornødent at gøre tilføjelser, demonstration og påstande at høre, og derefter dom at forvente, såvel med hensyn til lovbefalet strafliedelse for den forøvede forbrydelse, som til at erstatte skade og tilsvare de af denne action flydende omkostninger i alle måder skadesløs, alt efter actors yderligere forestilling inden retten. Til samme ekstraret, dag, tid og sted, som dommeren bestemmer, indstævnes endvidere den tiltaltes beskikkede defensor hr. procurator Thomsen i Thisted, for sine forsvarsplichter at iagttage, og sluttelig tilføjes, at forelæggelse eller lovdag ifølge forordning af 3. juni 1796 ikke kan ventes.

Wilholm, d. 18. april 1821.

Woetmand.

Sagen mod den for begået mordbrand actionerende og i Thisted arrest hensiddende arrestant Poul Hansen Kappel af Sønberg sogn foretages ved en ekstraret, som holdes og nedsættes på herredskontoret på Vestervigkloster næstkommende onsdag d. 25-de april 1821 om eftermiddagen klokken 2 slet.

I henhold til foranstående kaldsseddel indstævnes arrestanten Poul Hansen Kappel og sammes beskikkede forsvar procurator Thomsen i Thisted med aftens varsel og uden nogen forlæggelse til at give møde bemeldte tid og sted. Til bekræftelse under mit navn og embeds segl. Vestervig Kloster d. 20 april 1821

Fischer.

Lovlig forkyndt

Thomsen.

Anno 1821 d. 21. april have vi tvende edssvorne stævningmænd for Thisted bye lovlig forkyndt Fischers stævning for arrestanten Poul Hansen Kappel i arresten og ligeså for hr. Thomsen selv, som hans påtegning udviser, hvilket vi med hænder underskrift og hostrygte signeter bekræfter.

P. Agerholm. P. Lomborg «

25 april blev ekstraretten sat på Vestervigkloster af overauditør Fischer med vidnerne Kierkegaard og Niels Tvedhøje.

Arrestanten fremstod fri for bånd og tvang. Den befalede anklager prokurator Woetmann fra Wilholm var mødt og fremlagde sit deduktionsindlæg, der som dateringen udviser, var affattet dagen før retsmødet.

I justitssagen mod den for mordbrand tiltalte smed Poul Hansen Kappel af Sønberg. Nummerering af 8 bilag. Så følger: »Som Actor blev det her mit Kald at forevise og beskrive en Forbryder, der deels opvækker Medynk og deels Afsky. Medynk, fordi det efter Oplysningerne synes, Konen har bidraget til at forhærde Mandens hede Sind og opflamme hans Lidenskaber til den højeste Grad af Beruselse. Afsky: fordi Forbryderen ved at intendere Hævn over et enkelt Individ saa længe have kundet nære og omsider bestemme sig til at udføre en af de groveste Misgjerninger i Staten, hvorved flere Personer og Ting saa sandsynlig havde været en haard Skjæbne underkastet, om ikke Forsynets Styrelse havde afværget Samme. At nu den førstnævnte Forbrydelse er fuldført og af den Tiltalte forøvet, derom leder man ikke længe.

Et Blik henvendt til Forhøret No. 1 yder os fuldstændig Tilstaaelse og flere Egenbekendelser om » Tiltalte i det sydvestlige Hjørne af den Jens Jepsen Overbye af Maren Willadsdatter tilskjødede Gaard i Sønberg Sogn, Ballegaard eller Vester Ballegaard kaldet, havde paasat Ild, Natten imellem

den 25-de og 26-de Feb. sidstleden, Klokken henved 3, som antændte og omtrent Kl. 3 1/2 blev dæmpet ved hændelsesvis Opdagelse, Anskrig og som følge deraf til-tilende tilstedeværende Menneskers Hjælp. « Ogsaa redskabet, hvorudi han til Gjærningsstedet førte Ilden med, en Træsko, er funden og vedkjendt. Med fuldkommen Overlæg og for at skade, er Misgjærningen udøvet, derom er Tiltaltes egne Ord saalydende: »det var hans Hensigt at gjøre Ende paa Glæden«. Han følte ingen indvortes Fortrydelse over Gjærningen - kunde godt tænke over og roelig udføre det han gjorde, og hans Hu stod til.

Ligervis har den tiltalte paadraget sig fuldkommen Tilregnelighed, thi foruden dette, at et Menneske ikke kan undgaa Lovens Straf ved endogsaa i beruset Tilstand at begaa en Forbrydelse, der »int omnem eventum«⁽⁷⁾ vilde have den farligste Usikkerhed i Staten til Følge, saa var tillige den omhandlede Grad af Beruselse saa ubetydelig, at samme ikkefor Domstolen kan komme under Betragtning. Tiltaltes egen Bekjendelse vidner herom, idet han under ovenmeldte Akt No. 1 forklarer »ikke just at have været beskjenket - og i No. 2 at han godt vidste, hvad han foretog sig - hvilket 2-de Vidner med enslydende Ord stadfæster - Og gaar man igjen tilbage til Forhør No. 1, saa befindes det endvidere oplyst, pag. 6 af Maren Willadsdatter at den tiltalte er ikke tungsindig, da han tværtimod har et jævnt godt Humør, og pag. 8- just ikke beruset - pag. 22 af 2-de Vidner, at han ikke var så beruset som ofte forhen - pag. 24 af 4-de, Vidner »øjnefaldende drukken var han ikke, da han baade kunde staae stille og gaae uden at rave«, Pag. 25 bekræfter et Vidne: »Tiltalte havde sin Bevidsthed - og endelig må jeg in Specie udmærke Anders Korsgaards og Jens Jepsen Overbyes Ord. pag. 10, at Tiltalte var mindre beruset henimod Kl. 3 - da Ilden nys var paasat - end forhen. - Hvad nu betræffer den tiltaltes foregaaende Vandel, da er Oplysningerne herom ej heller gunstige. Som farlig Person i Staten vorder den heltud regnet, der lever et så ugudeligt og ukristeligt Ægteskab, at han vover at slaae, bide og paa Livet true, - jeg sætter endogsaa den vanskeligste Kone, fra Forhør No. 1. Men desværre, hvad kan der ventes af den der selv, bekjender: i sit Indre at føle Hang og Lyst til at gjøre ondt. Lad endogsaa Konens Adfærd for en deel have bidraget til den omvundne Drikkelyst, i hvilken Tilstand han er disparat, saa mærk: Tiltalte drak før han blev givt, det hans egen Syster pag. 23 bevidner. Ogsaa mod det 7-de Bud har den tiltalte syndet, hvilken Brøde in casu⁽⁸⁾ maa huske fattes under den højere Strafskyld, No. 1 og No. 2. Naar nu hertil føjes Sognepræstens ufordelagtige Vidnesbyrd i sidstmeldte Akt. Farligheden: med Hensyn til det sovende Barn, Kirken, Præstegaarden og en Deel af Byen. - der kunde blevet en Selvfølge af Ildspaaættelsen, uagtet Folk vare tilstæde og vogne, om øjeblikkelig Storm, Mangel af Vand eller andre Omstændigheder havde indtruffen, saa taber den Tiltaltes Motiver til Mordbrands Forbrydelsen al Benaadningsværd. Siden der nu til Mordbrand alene udfordres, at der sættes Ild paa Andres Ting, og vore Lovfortolkere lærer: det intet gjør til Sagen, enten Skade forhindres, hændelsesvis eller ved andres Hjælp, enten den bliver stor, liden eller ingen, enten det skeer Nat eller Dag, og enten Deliquventen haver stukket Ild for Fordeels skyld eller af Skadefroehed, saa indseer jeg ikke, at Tiltalte Poul Hansen Kappel, der langt overstiger den kriminelle Lavalder ifølge No. 2, kan undgaae at straffes efter Danske Lov 6-19 -1.

Sluttelig være det mig tilladt i Anledning af min Indstilling til Underdommeren, og dennes Svar i Akten No. 3, for Overdomstolen kort at bemærke: Uagtet hiin Dom er fortjent med den fuldstændige juridiske Estime, kommer det mig dog for, Den handlede sikkerst og klogest, der søgte Alt undersøgt i saa vigtig en Sag som nærværende, saa meget mere, som Forhør ligefuldt skulde optages og ikke kunde forbigaaes Saaledes har i det mindste 16 Aars Praxis viist mig mangfoldige Dommere at handle og Overdomstolen at sanktionere. Litra d. -forekommer mig desaarsag ikke af saa liden Vigtighed, eftersom det er et af Tiltaltes begivne Motiver for sin Handlemaade, der efter min praktiske Lære burde prøves om var sandt eller falsk. Da nu Overensstemmelse imellem Tiltalte og Hustru altsaa ikke endnu, som No. 3 udviser sig, er tilvejebragt, havde jeg betænkt under Domsagen at afhjælpe denne Uoverensstemmelse, men Dommeren har herom m. m. forekommet mig, med en Eragtning, der ikke staaer i min Magt at underkjende. Litra f. Hensigten til at opdage: om Willads Honninghule med Tiltalte virkelig skulle yppe Klammeri, for derved at lokke Maren Willadsdatter til deeltagelse, og da i Forening at mishandle hende. Min Undersøgelse fandt Dommeren unødvendig.

g. At disse derunder fremsatte Spørgsmaal fortjener at ansees uvigtige med Hensyn til Sagens Udfald, strider imod mit Foredrag i denne sag, saavel som en allernaadigst Højesteretsdom afsagt Aar 1816 den 20 Decb. - Og at det var uforment at indhente Oplysning fra Sognepræsten, om den Mistanke, Tiltalte har havt til den i Forhør No. I nævnte Andreas! Fordi Konen benægter sligt kan vel ikke heller antages afgjort i Henhold til mit foranførte ved Litra d, da ogsaa dette kaldes en Bevægsagsag til den slette Forstaaelse imellem Poul Kappel og Maren Willadsdatter. Endelig tilføjes: at det forhen i saa vigtig en Begivenhed som nærværende, og i Medfør Slutningen i Danske Lov 1- 13 - 16 har været Brug at afhøre saadanne som Drengen Hans og Søren Uhrmager paa Sygelejet samt ifølge No 4 da, imod sidstnævnte at reservere Justitias Ret for ulovlig Krohold.

Anklagerens indlæg sluttede således:

Under alle Rets Forbeholdenheder vorder nu mine Paastande paa Justitias Vegne:

At Poul Hansen Kappel lider Dom og Straf i Overensstemmelse med 6-19-1 og forøvrigt vorder tilpligtet at erstatte Jens Jepsen Overbye den forbrændte dyne med 6 rdl. Sedler, samt at tilsvare Actionsomkostningerne Skadesløs, og derunder et passende Salær til mig for Sagens Førrelse og Diætpenge efter Amtets Bestemmelse. I Mangel af Formue paastaaes Omkostningerne udredet af det Offentlige.«

Wilholm den 24. April 1821.

Woetmand.

Arrestanten fik forelæst de af ham ved præliminærforhørene afgivne forklaringer og spurgtes, om de var i overensstemmelse med sandheden. Her til svarede han ja, og at han ikke havde videre at tilføje.

Foranlediget af Anklagerens indlæg blev han stillet følgende spørgsmål. a) om Hans var tilstede da branden blev påsat? b) om de 16 sk., som Maren Willadsdatter skyldte ham var betalt? og f) havde han gjort sig noget begreb om den skade og ulykke, hans ildspåsættelse kunne have forårsaget på kirken og byen? Svar, til a) at Hans ikke havde været tilstede, og at han formentlig heller ikke kunne meddele nogen forklaring herom. b) de 16 sk., som Maren Willadsdatter skyldte ham, var ikke betalt, og af den årsag havde han nægtet at betale kaffen. - f) han havde ikke gjort sig nogen tydelig forestilling om den skade, der kunne flyde af ildspåsættelsen.

Anklageren ønskede at vide, om den omhandlede gård hed Ballegaard eller Vester Balle? Arrestanten svarede, at i daglig tale brugtes begge benævnelser. - Anklageren fandt ikke videre at erindre og »indlod sagen under dom« Forsvareren udlåntes sagens dokumenter til brug ved affattelsen af sit for-

svarsindlæg, ligesom han bevilgedes »anstand til i dag d. 2. maj om eftermiddagen kl. 2«

Arrestanten overgaves til sin bevogtning og ekstraretten hævdes.

Den 2. maj blev bemeldte ekstraret nedsat på herredskontoret af Fischer og samme vidner som sidst, men uden Poul Kappel. »Han var formedelst de med hans transport forbundne besværligheder ikke stævnet til ekstraretten i dag, da hans møde efter den af ham forrige fægtedag afgivne forklaring, og på grund af defensørs nærværelse skønnedes at være unødvendig.«

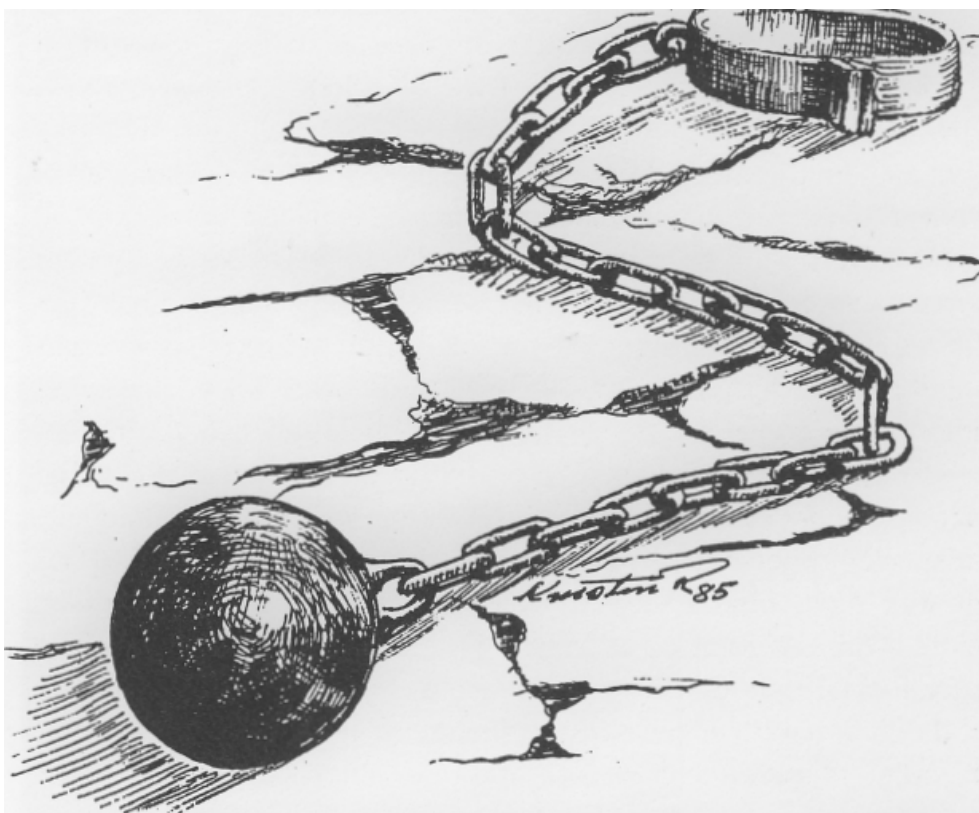
Prokurator Woetmand var mødt og påhørte prokurator Thomsens indlæg. Denne påstod tiltalte »om frifindelse ej kunde finde sted« ansat med en mildere straf og fremsatte følgende: at tiltaltes ægteskab ikke er aldeles hævet, men at han blot ved bord og seng er adskilt fra Maren Willadsdatter, at hun derfor ikke kunne have fuldkommen rådighed over gården eller ret til at skøde den til en anden, så længe de ved forligelseskommissionens indgåede vilkår om gældende betaling og børnenes forsørgelse ikke er opfyldt og at Tiltalte derfor ikke kan siges at have sat ild på en anden mands hus, hvilket Danske Lov 6-19-1 fordrer for at mordbrandsstraffen skal være anvendelig.

Defensor fremførte også som formildende omstændigheder, at Tiltalte, var meget beruset, at han i affekt havde udført handlingen, at hans uheldige ægteskab og konens mindre rosværdige forhold imod ham har været de første årsager til forbrydelsen, at han i sin ædrue tilstand gives et godt vidnesbyrd, at den anrettede skade i sig selv er ubetydelig og at han har vist fortrydelse over handlingen og hjulpet til med at slukke.

Herpå svarede aktor, at vilkårene under separationsbevillingen beviste gårdens afhændelse fra tiltalte til hans fraskilte kone, og at denne, som skulle forsørge børnene, ved gårdens afhændelse til 3-de mand sikkert også dermed har sørget for deres bedste. Desuden måtte i det mindste analogier af plakaten 7. april 1819 være nok for at 6-19-1 er anvendelig. Forøvrigt benægtede aktor alt urigtigt og ubevist, henholdt sig til sin forrige påstand, påstod sig sit salarium forhøjet, ret til påløbende diætpenge og indlod atter sagen til dom.

Defensor henholdt sig til sin påstand og bemærkede blot, at nævnte plakat formentlig ikke in casu ⁽⁸⁾ er anvendelig, efterdi Tiltalte ikke havde nogen fordel eller svig til hensigt med handlingen, ligesom det også er oplyst, at gården ikke var forsikret i brandkassen.

Aktor vedblev sit forrige og om sådant ikke kunne tages til følge, da påstod



han, at tiltalte efter det oplyste under sagen, lovens ord og ånd har sat ild på anden mands hus.

Sagen blev derpå optaget til dom og ekstrarettens hævet.

Dom.

1821 d. 10 maj. Arrestanten Poul Hansen Kappel er i nærværende sag actioneret for at have sat ild på o.s.v.

Ved det afholdte preliminærforhør har arrestanten oprigtig og uden at lægge skjul på det mindste tilstået den af ham begåede forbrydelse.

Herpå følger en gennemgang af sagens omstændigheder, som munder ud i følgende. Med hensyn til de af aktor fremsatte og af defensor bifaldte ytringer om nærmere oplysningers tilvejebringelser bemærkes, at forbrydelsen med tiltaltes nøjagtige tilståelse og forskellige personers afgivne forklaringer er så fuldkommen oplyst, at det formentlig ville stride mod de i forordningen af 3. juni 1796 og 13. okt. 1820 indeholdte bud om rettens hurtige pleje, om undersøgelser var vidtløftiggjort ved yderligere oplysninger.

I henhold til de af aktor i indlægget anførte specielle punkter anmærkes alene:

1) at Maren Willadsdatters forklaring om, at hun har skyldt tiltalte 16 sk. ved en anden betalt dem uden at vide, om dette er sket, forudsætter, at Tiltalte har haft disse 16 sk. tilgode, hvorfor videre undersøgelse ville være overflødig.

2) at det mellem tiltalte og Willads Honninghule forefaldne klammeri ej står i nogen sådan forbindelse med det af tiltalte begåede mordbrand, at oplysning herom ville kunne have nogen nytte. 3) at det ved pastor Østermanns anmeldelse, Maren Willadsdatters, Jens Jepsen Overbyes og tiltaltes afgivne forklaringer må antages oplyst, at kirken, præstegården og et par andre steder næst ville have været udsat for ødelæggelse, om ilden havde grebet om sig. 4) at det under hele sagen ved samtliges afgivne forklaringer er tilstrækkelig oplyst, at de levede i et ulykkeligt ægteskab og at det synes at være udenfor denne sags grænser at anstille nogen speciel undersøgelse om det forhold, som efter tiltaltes yttring muligt kan have fundet sted mellem Maren Willadsdatter og den anmeldte Andreas. 5) at de af Maren Willadsdatter og tiltalte afgivne nærmere forklaringer og den omstændighed, at drengen Hans ej var tilstede, da ilden påsattes, gør hans personlige og intet lovende afhørelse unødvendig, at Søren Uhrmagers afhørelse efter de af hans kone, Anders Korsgaard og Anders Christensen afgivne forklaringer ligeledes er uforholden. Derimod må politiets tiltale blive at forbeholde mod bemeldte Søren Uhrmager for ulovligt krohold.

Tiltalte tilpligtes at betale de af denne sag flydende omkostninger. Aktor tillægges 8 rdl. sølv i salarium, defensor 6 rdl. sølv og begge diætpenge efter amtets resolution.

Sagen er ved underretten udført med tilbørlig hurtighed. Efter foranførte bliver tiltalte af dommeren og underskrevne meddommere at dømme efter lovens 6-19-1 som mordbrænder.

Thi kjendes for ret.

Arrestanten Poul Hansen Kappel bør have forgjort sin hals og stejles, bøde 40 lod sølv til kongens kasse og til samme kasse have sin boeslod forbrudt. Til den forurettede ejer Jens Jepsen Overbye bøder han ligeledes 40 rdl. sølv og i erstatning 6 rdl. sedler samt betaler alle af denne action flydende lovlige omkostninger, hvoriblandt salarium til aktor prokurator Woetmann 8 rdl. sølv og til defensor prokurator Thomsen 6 rdl. sølv og til begge diætpenge efter amtets bestemmelse.

Politiets tiltale forbeholdes mod Søren Uhrmager for ulovligt brændevin-salg. - Det idømte at udrede inden 15 dage efter denne doms lovlige for-

kyndelse og det øvrige at efterkommes under adfærd efter loven efter øvrighedens foranstaltning.

Gammelbye Ting den 10 maj 1821 Fischer (L.S.) Niels Mogensen med ført pen (L.S.)

Cordt Thøgersen med ført pen (L.S.)

Thomas Bach med ført pen (L.S.)

Poul Christensen med ført pen (L.S.)

Herredstingdommen appelleredes til Viborg Landsoverret.

Viborg Landsoverret.

Actor Landsoverrets prokurator Bastrup contra Poul Hansen Kappel af Sønberg sogn.

Indstævnet til 9. juli , udsat til 16 juli, 23 juli og da optaget til kendelse efter dom.

På dømt d. 13. august 1821.

.....Sagens behandling ved begge retter findes forsvarlig. - Thi kendes for ret: Herredstingdommen bør ved magt at stande, det idømte udredes inden 8 uger efter denne doms lovlige forkyndelse og det øvrige efterkommes under adfærd efter loven.

Viborg Domhus 13. August 1821.

Jespersen, Jørgensen, Bruun.

Dommen appelleredes til Højesteret, og d. 23 okt. s. å. faldt det endelige slag.

Højesteret stadfæstede dommen.

Poul Kappel skulle miste sin hals og stejles.

Danske Lov 6-19-1 var præcis og ubønhørlig i sin udformning, og dommerne kunne ikke tilsidesætte den, om de end havde haft lyst.

Nu var kun Kongen tilbage.

Men H. M. Kong Frederik d. 6. var dog selv mildere end de love, hans dommere skulle administrere. D. 28 nov. blev Poul Kappel benådet ved kongl. reskript og dødsdommen ændret til livsvarigt fængsel.

Lige før jul bliver han indført i Viborg tugthus's journaler, hvor der foruden hans signalement m. m. står følgende om fange prot.nr. 2530: Indsat for livstid, under streng bevogtning, ikke tidligere straffet, separeret, 2 drenge, 1 pige, konf. 1796 i Søndberg, lutersk religion, smed, 41 år.

Tugthusets dagbøger er næsten kalenderagtige i deres korte og knappe form. Dagsberetningerne består af ganske få linier og kan f. eks. lyde således: Fange nr. 7, 14, 54 og 79 var syge. I dag straffedes 109 med tamp 10 slag, fordi han havde stukket noget uld tilside. I dag døde fange nr. 87

klokken 2 eftermiddag. Fangerne fik i dag grød.

(Grød var fast bestanddel af fangernes ensformige kost og serveredes mindst to gange om ugen. Øvrige retter var kål og kød, ærter og flæsk, samt en speciel suppe.)

Poul Kappel arbejdede ved »adskilligt«, bl. a. i tørvemosen og på Asmild-kloster, hvor fangerne var beskæftiget ved væveri og klædefabrikation.

Det var en streng og glædesløs tilværelse, og efter godt to år var hans helbred -og måske også livsvilje- nedbrudt.

D. 24 marts 1824 kl. 5 om eftermiddagen døde fange nr. 101 prot. nr. 2530 Poul Hansen Kappel efter 5 dages sygdom, 43 år gl.

Fortsættelse 1987.

Kildeangivelse:

Kirkebøger for Sønderbjerg-Odby.

do for Hvidbjerg-Lyngs.

Politiprotokol for Hassing-Refs Herred.

Domprotokol for Hassing Refs Herred.

Tingbøger for Hassing-Refs Herred.

Viborg Landsoverrets domprotokol.

Noter:

Højesterets domprotokol.

Viborg Tugthus's arkiv.

Noter.

1) Matrikel nr. 15 af Sønderbjerg, nu ejet af V. Bojesen. Nærmere om Ballegård i 2. del, som vil blive bragt i årsskriftet 1987.

2) En søn, Niels f. 1766, døde spæd.

3) Hans Nielsen fødtes 1739 som søn af Niels Hansen Smed og hustru Sybella Antonisdt. i Nr. Kappel, og Poul Kappel var således 3. generation på stedet.

4) Af 99 bryllupper i Lyngs kirke 1815-1851 var brudens alder 28,4 år i gennemsnit.

5) Poul Kappel sælger ved skøde af 24. juni 1817 for 3050 rdl. Nr. Kappel til Willads Jensen Brændtoft af Uglev.

6) Maren Willadsdt. og Poul Kappel efterlod sig ikke børn på egnen og har ingen (kendt) forbindelse med de Kappel'er, der lever her nu.

7) I hvert tilfælde.

8) In casu = i dette tilfælde.